



T. C. SAYIŞTAY BAŞKANLIĞI

KAMU İŞLETMELERİ 2018 YILI GENEL RAPORU

Aralık 2019



T.C. SAYIŞTAY BAŞKANLIĞI

KAMU İŞLETMELERİ 2018 YILI

GENEL RAPORU

Aralık 2019

Kamu İşletmeleri 2018 yılı Genel Raporu, 6085 sayılı Sayıştay Kanunu'nun 43'üncü maddesi gereği hazırlanarak, Rapor Değerlendirme Kurulu'nun 16.12.2019 tarihli ve 424/1 sayılı kararıyla kabul edilmiştir.

İÇİNDEKİLER

1. GENEL ÇERÇEVE	1
2. KAMU İŞLETMELERİ HAKKINDA GENEL BİLGİ	4
2.1. Kamu İşletmeciliğinin Tarihi Gelişimi	4
2.2. Kamu İşletmelerinin Tasnifi.....	8
3. KAMU İŞLETMELERİNİN FAALİYETLERİ	10
3.1. Kamu İşletmeleri Faaliyetlerine İlişkin Hedef ve Politikalar.....	10
3.2. Kamu İşletmelerine İlişkin Genel Bilgiler ve Değerlendirme.....	11
3.3. İstihdam.....	13
3.4. İşletme Çalışmaları.....	16
3.4.1. Alımlar	16
3.4.2. İşletme Dönem Sonuçları	20
3.5. Yatırımlar	23
3.6. Bağlı Şirketler/Ortaklıklar ve İştirakler.....	26
EK: KAMU İŞLETMELERİ LİSTESİ VE İŞLETMELERE İLİŞKİN BAŞLICA BİLGİLER (31.12.2018)	29

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1 : Kamu İşletmelerine İlişkin Başlıca Bilgiler.....	12
Tablo 2 : Personel Sayısı ve Personel Giderleri.....	15
Tablo 3 : Alımlar.....	19
Tablo 4 : Kamu İşletmeleri Dönem Sonuçları	20
Tablo 5 : Bankalar Dönem Sonuçları	21
Tablo 6 : Sigorta Şirketleri Dönem Sonuçları	21
Tablo 7 : Diğer Mali Kuruluşlar Dönem Sonuçları.....	22
Tablo 8 : Kamu İşletmelerinin Yatırım Programı Kapsamındaki Yapılan Yatırımları.....	25
Tablo 9 : Nakdi Yatırım Harcamaları	26
Tablo 10 : Bağlı Şirketler/Ortaklıklar ve İştiraklere İlişkin Başlıca Bilgiler	28

KISALTMALAR

BOTAŞ	Boru Hatları İle Petrol Taşıma A.Ş
DHMİ	Devlet Hava Meydanları İşletmesi Genel Müdürlüğü
DMO	Devlet Malzeme Ofisi Genel Müdürlüğü
EBK	Et ve Balık Kurumu
EÜAŞ	Elektik Üretim Anonim Şirketi
EXİMBANK	Türk İhracat Kredi Bankası A.Ş.
GSYH	Gayrisafi Yurt İçi Hâsıla
GYO	Gayrimenkul Yatırım Ortaklığı
İDT	İktisadi Devlet Teşekkülleri
KBİ	T.H. Karadeniz Bakır İşletmeleri A.Ş.
KHK	Kanun Hükmünde Kararname
KİK	Kamu İktisadi Kuruluşları
KİT	Kamu İktisadi Teşebbüsü
LNG	Sıvılaştırılmış Doğal Gaz
MPİ	Milli Piyango İdaresi Genel Müdürlüğü
OVP	Orta Vadeli Programlar
PTT	T.C. Posta ve Telgraf Teşkilatı A.Ş.
SEKA	Türkiye Selüloz ve Kâğıt Fabrikaları A.Ş
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TCDD	T.C. Devlet Demiryolları İşletmesi Genel Müdürlüğü
TDÇİ	Türkiye Demir Çelik İşletmeleri
TEDAŞ	T. Elektrik Dağıtım A.Ş.
TEİAŞ	Türkiye Elektrik İletim A.Ş.
TEMSAN	T. Elektromekanik Sanayi A.Ş.
TETAŞ	Türkiye Elektrik Ticaret ve Taahhüt A.Ş.
TİGEM	Tarım İşletmeleri Genel Müdürlüğü
TKİ	Türkiye Kömür İşletmeleri Kurumu Genel Müdürlüğü
TMO	Toprak Mahsulleri Ofisi Genel Müdürlüğü
TOKİ	Toplu Konut İdaresi Başkanlığı
TPAO	Türkiye Petrolleri A.O
TRT	Türkiye Radyo Televizyon Kurumu
TTA	Tütün, Tütün Mamulleri, Tuz ve Alkol
TTK	Türkiye Taşkömürü Kurumu Genel Müdürlüğü
TÜDEMSAŞ	Türkiye Demiryolu Makinaları Sanayii A.Ş.

TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
TÜLOMSAŞ	Türkiye Lokomotif ve Motor Sanayii A.Ş.
TÜRKSAT	Uydu Haberleşme Kablo TV ve İşletme A.Ş.
ZKB	Ziraat Katılım Bankası

1. GENEL ÇERÇEVE

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 165'inci maddesi uyarınca, sermayesinin yarısından fazlası doğrudan doğruya veya dolaylı olarak Devlete ait olan kamu kuruluş ve ortaklıklarının Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) tarafından denetlenmesine ilişkin esaslar kanunla düzenlenmiştir. Bu kapsamda TBMM tarafından yapılacak denetimlerde, 3346 sayılı Kamu İktisadi Teşebbüsleri ile Fonların Türkiye Büyük Millet Meclisince Denetlenmesinin Düzenlenmesi Hakkında Kanun ile 6085 sayılı Sayıştay Kanunu çerçevesinde yürütülen denetimler sonucu hazırlanan Sayıştay Raporları esas alınmaktadır.

Bu doğrultuda Sayıştay tarafından yürütülen kamu işletmeleri denetimlerinde;

-Kamu işletmesinin hesap ve işlemleri ile mali rapor ve tablolarının, mali raporlama standartları doğrultusunda denetlenen kamu idaresinin mali durumunu ve faaliyet sonuçlarını tüm önemli yönleriyle doğru ve güvenilir bir biçimde gösterip göstermediği hakkında denetim görüşü oluşturulması,

-Kamu işletmesinin gelir, gider ve bilanço hesapları ile diğer işlemlerinin kanunlara ve diğer hukuki düzenlemelere uygun olup olmadığının tespit edilmesi,

-Kamu işletmesinin ulusal ekonomiye faydalı olabilmesi için özerk bir tarzda, ekonominin kuralları ve ekonomik gerekler dâhilinde, verimlilik ve kârlılık ilkeleri doğrultusunda yönetilip yönetilmediğinin değerlendirilmesi,

-Kamu işletmesinin kuruluş amaçlarına ulaşmasını teminen, faaliyetlerinin mevzuata, uzun vadeli kalkınma planına ve planın uygulama programlarına uygunluğunun tespit edilmesi,

-Mali yönetim ve iç kontrol sistemlerinin değerlendirilmesi

amaçlanmaktadır.

Raporun Amacı

Kamu İşletmeleri Genel Raporu (Genel Rapor), 6085 sayılı Kanun'un 43'üncü maddesi gereğince, denetlenen kamu işletmelerinin yıllık faaliyet sonuçları ile denetimlerine ilişkin genel tespitler hakkında kamuoyunu bilgilendirmek amacıyla her yıl hazırlanmaktadır.

Kamu İşletmeleri Genel Raporu ile kamu işletmelerinin faaliyet sonuçları hakkında kamuoyuna güvenilir ve yeterli bilgi sunulması, kamu idarelerinin performansının

değerlendirilmesi, hesap verme sorumluluğu ile mali saydamlığın yerleştirilmesi ve yaygınlaştırılması amaçlanmaktadır.

Raporun Hazırlanma Yöntemi ve Kapsamı

Kamu İşletmeleri Genel Raporu, denetim grup başkanlıkları tarafından hazırlanan kamu işletmeleri yıllık raporlarında yer alan veriler ile Genel Raporda yer verilmesi uygun görülen diğer hususların önemlilik, genellik arz etme ve kamuoyu bilgisine sunulma gerekliliği kriterleri çerçevesinde analiz edilmesi suretiyle hazırlanmaktadır.

Rapor Değerlendirme Kurulu tarafından izleyen yılın sonuna kadar son şekli verilen Kamu İşletmeleri Genel Raporu, Başkanlık tarafından yayımlanmaktadır.

Rapor kapsamında kamu işletmeleri; hukuki yapıları, nitelikleri ve işleyişleri dikkate alınarak “Kamu İktisadi Teşebbüsleri”, “Özelleştirme Kapsam ve Programındaki Kuruluşlar”, “Mali Kuruluşlar” ve “Diğer Kuruluşlar” olarak tasnif edilmiş ve yıllık faaliyetlerine ilişkin değerlendirmeler bu doğrultuda yapılmıştır.

Raporda yer alan kamu işletmelerine ilişkin veriler, karşılaştırmaya imkân vermesi açısından üç yıllık olarak sunulmuştur. 2016, 2017 ve 2018 yılında kamu işletmeleriyle ilgili gelişmelere aşağıda yer verilmiştir.

2016 yılında; EÜAŞ bağlı ortaklığı Soma Elektrik Üretim A.Ş. özelleştirilmiştir. TTA Gayrimenkul A.Ş. 21.10.2016 itibarıyla Sümer Holding AŞ ile birleştirilmiştir. Bu yılda Ziraat Gayrimenkul Yatırım Ortaklığı A.Ş. ile Ziraat Katılım Varlık Kiralama A.Ş. kurulmuştur. 2016 yılında Sayıştay tarafından kamu işletmeleri ile ilgili olarak 4 adedi kıst rapor olmak üzere 75 adet rapor hazırlanmıştır.

2017 yılında; Ege Linyitleri İşletmesi Müessesesi ve Garp Linyitleri İşletmesi Müessesesi Müdürlüklerinin tüzel kişiliği kaldırılmıştır. TP Petrol Dağıtım AŞ. özelleştirilmiş ve Şeker Kurumu kapatılmıştır. Bu dönemde TCDD Taşımacılık Anonim Şirketi ile ZKB Varlık Kiralama A.Ş. kurulmuştur. 2017 yılında Sayıştay tarafından kamu işletmeleri ile ilgili olarak 5 adedi kıst rapor olmak üzere 75 adet rapor hazırlanmıştır.

2018 yılında ise; Tasfiye Halindeki Karadeniz Bakır ile TETAŞ'ın tüzel kişiliği kaldırılmış, Vakıfbank A.O. denetim kapsamından çıkmıştır. Bu dönemde Anadolu Destek Lojistik Hizmetleri Sanayi ve Ticaret AŞ, Kule Verici Tesisleri İletişim ve Teknolojileri AŞ.

ile Ziraat Girişim Sermayesi Yatırım Ortaklığı A.Ş. kurulmuştur. 2018 yılında, Sayıştay tarafından bir önceki yıla göre beş kuruluş için denetim raporu yazılmazken, üç yeni kuruluş için denetim raporu hazırlanmıştır. Böylece 2018 yılında Sayıştay tarafından kamu işletmeleri ile ilgili olarak 5 adedi kıst rapor olmak üzere 73 adet rapor hazırlanmıştır.

Sayıştay tarafından 2018 yılında hazırlanan kıst raporlar aşağıda açıklanmış, verileri Kamu İşletmeleri Genel Raporu'na dâhil edilmemiştir.

-Tasfiye Halindeki Karadeniz Bakır İşletmeleri Genel Müdürlüğü, 26.03.2018 tarihinde yapılan 2017 yılı Olağan Genel Kurulu toplantısında “tasfiye işlemlerinin tamamlanmasına, şirketin kapatılmasına, Şirketin Ticaret Sicil kaydının silinmesine ve ilgili vergi dairesine bildirilmesine” karar verilmiştir. Söz konusu karar uyarınca; Şirket, 30.03.2018 tarihinde Ticaret Sicilinden terkin edilmiş ve keyfiyet 03.04.2018 tarih ve 9550 sayılı Ticaret Sicil Gazetesinde ilan edilmiştir. Böylece; Şirketin tüzel kişiliği sona ermiştir.

-TETAŞ ile ilgili olarak; 09.07.2018 tarih ve 30473 3.Mükerrer Sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 703 Sayılı “Anayasada Yapılan Değişikliklere Uyum Sağlanması Amacıyla Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname” nin 9 uncu Maddesi ile 6446 Sayılı Elektrik Piyasası Kanununa eklenen Geçici 22 nci maddesinde; “Bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihte TETAŞ ve EÜAŞ, EÜAŞ bünyesinde birleştirilmiştir.” denilmek suretiyle TETAŞ tüzel kişiliği sonlandırılmıştır.

-Anadolum Destek Lojistik Hizmetleri Sanayi Ve Ticaret Anonim Şirketi ile ilgili olarak; Posta ve Telgraf Teşkilatı Anonim Şirketi (PTT A.Ş.), 30.03.2017 tarihinde yapmış olduğu Olağan Genel Kurul toplantısında; farklı faaliyet konularında şirketler kurması ve/veya ortak olması yönünde karar almıştır. Genel Kurul Kararına istinaden, PTT A.Ş.’nin (%50) iştirakiyle, Anadolum Destek Lojistik Hizmetleri Sanayi Ve Ticaret Anonim Şirketi kurulmuştur. Şirket, 26.12.2017 tarihinde İstanbul Ticaret siciline kayıtla tescil ve ilan olunmuştur. Daha sonra, Şirket hisselerinin tamamının PTT Yönetim Kurulunun 30.03.2018 tarih ve 92 sayılı kararıyla satın alınmasına karar verilmiş, bu hisseler satın alınmış, bu husus 03.05.2018 tarih ve 9570 sayılı Ticaret Sicili Gazetesi’nde ilan olunmuş ve hisselerin tamamı 30.04.2018 tarihi itibarıyla PTT A.Ş.’ye ait olmuştur.

-Kule Verici Tesisleri İşletim ve Teknolojileri Anonim Şirketi, PTT A.Ş.’nin %50 iştirakiyle kurulmuş, 20.04.2017 tarihinde İstanbul Ticaret siciline kayıtla tescil ve ilan olunmuş ve faaliyete başlamıştır. Daha sonra, Şirket hisselerinin tamamının PTT Yönetim

Kurulunun 30.03.2018 tarih ve 93 sayılı kararıyla satın alınmasına karar verilmiş, bu hisseler satın alınmış, bu husus 27.04.2018 tarih ve 9567 sayılı Ticaret Sicili Gazetesi'nde ilan olunmuş ve hisselerin tamamı 20.04.2018 tarihi itibarıyla PTT A.Ş.'ye ait olmuştur.

- Ziraat Girişim Sermayesi Yatırım Ortaklığı AŞ. ile ilgili olarak sermayesinin tamamı T.C. Ziraat Bankası A.Ş.'ye ait olup, Şirket'in Esas Sözleşmesi, İstanbul Ticaret Sicili Müdürlüğü'nce 08.11.2018 tarihinde tescil edilmiş, 14.11.2018 tarihinde 9702 sayılı Türkiye Ticaret Sicili Gazetesi'nde ilan edilerek kuruluş işlemi tamamlanmıştır.

2. KAMU İŞLETMELERİ HAKKINDA GENEL BİLGİ

2.1. Kamu İşletmeciliğinin Tarihi Gelişimi

Kamu işletmesi kavramı ülkeden ülkeye değişmekle birlikte, genel olarak kamusal kaynakları kullanmak suretiyle ekonomik alanda faaliyet gösteren kamu idarelerini ifade etmek üzere kullanılmaktadır.

Özellikle gelişmekte olan ülkelerdeki kamu işletmelerinin kuruluş amaçları; ekonomik kalkınmayı sağlamak, tekelleri devlet eliyle işletmek, özel sektörün başaramayacağı veya giremediği işleri yapmak, ekonomiye yön vermek, özel sektöre öncülük etmek, gelir dağılımını düzenlemek vb. olarak sayılabilir.

KİT'lerin, sistemli bir şekilde kurulmaları ve geliştirilmeleri her ne kadar 1930'lu yıllardan sonra gerçekleştirilmiş ise de, Osmanlı döneminde de özellikle ordu ve diğer alanlardaki teknik ihtiyaçları karşılamak üzere bazı devlet işletmeleri bulunmaktadır. Cumhuriyet döneminde ise, 1923 yılında gerçekleştirilen İzmir İktisat Kongresi'nde alınan kararlar doğrultusunda, ülke kalkınmasının özel sektör eliyle gerçekleştirilmesine yönelik politikaların uygulanması benimsenirken, Osmanlı döneminden devreden tesislerin, devlet tarafından işletilmesi yoluna gidilmiştir.

Özel teşebbüs ve sanayinin desteklenmesi amacı ile ilk olarak 1925 yılında 633 sayılı Kanun ile Türkiye Sanayi ve Maadin Bankası kurulmuştur. Banka'nın temel fonksiyonlarını yerine getirmede yetersiz kalması ve 1929 ekonomik buhranının ortaya çıkması, ekonomide devletçilik fikrinin ağırlık kazanmasına ve bu yönde yeni uygulamaların başlatılmasına neden olmuştur.

Devletçilik uygulamalarının ağır bastığı 1931-1950 döneminde, Türkiye Sanayi ve Maadin Bankası'na bağlı tesisler, 1932 yılında 2058 sayılı Kanun'la kurulan Devlet Sanayi Ofisi'ne verilmiş, Bankacılık işlemleri de 1932 yılında 2064 sayılı Kanun'la kurulan Türkiye Sanayi Kredi Bankası'na devredilmiştir.

Devlet Sanayi Ofisi ve Türkiye Sanayi Kredi Bankasının kurulması, özel teşebbüs taraftarı çevrelerde büyük tepkiyle karşılanmış, bunun üzerine anılan bu iki kuruluş, birinci yılını doldurmadan mevcut yapıları içerisinde faaliyette bulunmalarının, milli sanayiinin gelişmesine katkıda bulunmaktan çok özel sektörü caydırıcı etkisi olduğu gerekçesiyle kapatılmıştır.

Devlet Sanayi Ofisi ve Türkiye Sanayi Kredi Bankasının yerine "Alüminyum sanayi işleriyle ve bankacılık muameleleriyle iştigal etmek" üzere 1933 yılında 2262 sayılı Kanun ile Sümerbank kurulmuştur. Bu dönemde sanayinin geliştirilmesi için hazırlanan Birinci Beş Yıllık Sanayi Planında yer alan projelerin büyük bölümünü gerçekleştirme görevi de 1934 yılında 2580 sayılı Kanun'la Sümerbank'a verilmiştir.

Sümerbank'ın kuruluşunu takiben 1935 yılında 14.06.1935 tarihli ve 2805 sayılı Kanun'la, Maden Tetkik ve Arama Enstitüsü'nce bulunan işletmeye elverişli madenlerin işlenmesini sağlamak ve Elektrik İşleri Etüt İdaresi'nce geliştirilecek enerji üretim ve dağıtım projelerini tesis etmek ve işletmek üzere Etibank kurulmuştur.

Bu dönemde yapılan düzenlemelerle, Sümerbank ve Etibank dışında, başkaca yeni kamu teşebbüsleri de kurulmuştur. Kamu İşletmelerinin gerek sayılarındaki artış, gerekse ekonomideki artan önemi sonucunda, bu kuruluşların ortak bir düzenlemeye tabi tutulmaları gereğinin ortaya çıkması üzerine; 17.06.1938 tarihinde 3460 sayılı, "Sermayesinin Tamamı Devlet Tarafından Verilmek Suretiyle Kurulan İktisadi Teşekküllerin Teşkilatıyla İdare ve Murakabeleri Hakkında Kanun" çıkarılarak, o tarihte sermayesinin tamamı devlete ait teşekküllerden Sümerbank, Etibank, T.C. Ziraat Bankası, Denizbank ve Devlet Ziraat İşletmeleri Kurumu bu Kanun'a tabi tutulmuştur.

3460 sayılı Kanun'la; KİT'leri, idari, mali ve teknik bakımdan sürekli denetlemek ve gözetlemekle görevli "Umumi Murakabe Heyeti" ve Umumi Murakabe Heyetinin raporlarını esas alarak yapacağı denetimler sonunda KİT'lerin ibra edilip edilmemesi konusunda karar almak üzere, Başbakanın başkanlığında yasama ve yürütme organı temsilcilerinden oluşan "Umumi Heyet" kurulmuş, Umumi Murakabe Heyeti daha sonra Başbakanlık Yüksek

Denetleme Kurulu adını almıştır. 2010 yılında 6085 sayılı Sayıştay Kanunu ile Başbakanlık Yüksek Denetleme Kurulu tüzel kişiliği sona erdirilerek Sayıştay'a devredilmiştir.

1950 yılında çok partili demokratik sisteme geçişle birlikte başlayan 1951-1960 döneminde; devletin ekonomideki payının küçültülmesi hedeflenmiş olmasına karşılık, bu hedef gerçekleştirilememiş, mevcut KİT'ler özel sektöre devredilemediği gibi, TCDD, PTT, Denizcilik Bankası TAŞ ve DMO iktisadi devlet teşekkülü haline dönüştürülmüş; TPAO, EBK, TDÇİ, SEKA ve T.C. Turizm Bankası gibi yeni teşekküller kurularak KİT'ler daha da yaygınlaştırılmıştır.

1961 Anayasası'nın 127'nci maddesinde, "Kamu iktisadi teşebbüsü" kavramı kullanılarak bu teşebbüslerin Türkiye Büyük Millet Meclisi'nce denetlenmesi ve bu denetimin kanunla düzenlenmesi öngörülmüştür.

Bu dönemde, karma ekonomi ilkesi benimsenmiş ve plan disiplini içinde bir kalkınma modeli izlenmiştir. KİT'lerin yeniden düzenlenmeleri ve etkinliklerinin sağlanmasına yönelik olarak, Plan hedefleri doğrultusunda "İktisadi Devlet Teşekkülleri Yeniden Düzenleme Komisyonu" kurulmuş; 1964 yılında 3460 sayılı Kanun'un yerine 440 sayılı İktisadi Devlet Teşekkülleri ve İştirakler Hakkında Kanun, İDT'lerin yatırım sorunlarını çözmek amacıyla 441 sayılı Devlet Yatırım Bankası Kanunu ve KİT'lerin denetimine ilişkin olarak 468 sayılı Kamu İktisadi Teşebbüslerinin Türkiye Büyük Millet Meclisince Denetlenmesinin Düzenlenmesi Hakkında Kanun çıkarılmıştır.

1961 Anayasası'nın 127'nci maddesinde yer alan hüküm, 1982 Anayasasının "Kamu iktisadi teşebbüslerinin denetimi" başlığını taşıyan 165'inci maddesinde "*sermayesinin yarısından fazlası doğrudan doğruya veya dolaylı olarak devlete ait olan kamu kuruluş ve ortaklıklarının Türkiye Büyük Millet Meclisince denetlenmesi esasları kanunla düzenlenir.*" şeklinde ifade edilmiştir.

1983 yılında 440 sayılı Kanun'un yerine 60 sayılı KHK çıkarılmış, bu KHK aynı yıl 2929 sayılı ile kanunlaştırılmış, bu Kanun da yedi ay sonra 1984 yılında yürürlükten kaldırılarak yerine 233 sayılı Kamu İktisadi Teşebbüsleri Hakkında KHK yürürlüğe konulmuştur.

Anayasa gereği KİT'lerin TBMM tarafından denetlenmesine dair usul ve esaslar 1987 yılında çıkarılan 3346 sayılı Kamu İktisadi Teşebbüsleri ile Fonların Türkiye Büyük Millet Meclisince Denetlenmesinin Düzenlenmesi Hakkında Kanun ile düzenlenmiştir.

1980 sonrasındaki dönemde; ekonomik istikrar tedbirleri ile KİT politikalarında köklü değişiklikler yapılmıştır. 1985-1989 yıllarında uygulanan Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planında; kamu iktisadi teşebbüslerinin (KİT) kârlı ve verimli çalışmalarının esas olduğu, idari ve mali açılardan bağımsız çalışabilmelerini sağlayacak düzenlemelerin yapılması öngörülmüştür.

Kamunun ekonomideki payının azaltılması amacıyla 1980'li yıllardan itibaren başlatılan çalışmalarda; özelleştirmenin yasal alt yapısını oluşturmaya yönelik ilk hukuki düzenleme 1984 yılında çıkarılan 2983 sayılı Tasarrufların Teşviki ve Kamu Yatırımlarının Hızlandırılması Hakkında Kanun ve 1986 yılında çıkarılan 3291 sayılı Kanun ile yapılmıştır.

1990-1994 yıllarını kapsayan Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planında da; iktisadi etkinliğin artırılması ve sermayenin tabana yayılmasını sağlamak üzere başlatılan özelleştirme programının süratle gerçekleştirilmesi hedeflenmiş, bir yandan özelleştirme faaliyetleri sürdürülürken, diğer taraftan KİT'lerin kendilerine yeterli kaynak yaratarak daha kârlı ve verimli çalışmalarının sağlanması öngörülmüştür. Özelleştirme uygulamalarıyla ilgili olarak 4046 sayılı Özelleştirme Uygulamalarının Düzenlenmesine Dair Kanun bu dönemde çıkarılmıştır.

2007-2013 dönemi için hazırlanan Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planında; özelleştirmelerin de etkisiyle KİT sisteminin ekonomi içindeki payının önemli ölçüde azalması, KİT'lerin toplam brüt satış hasılatının GSYH'ye oranının 2006 yılındaki %9 seviyesinden 2013 yılında %3,3'e düşmesi, aynı dönemde KİT sisteminde yaratılan katma değer GSYH'ye oranının da %2'den %0,6'ya düşmesi hedeflenmiştir. Dokuzuncu Kalkınma Planı döneminde kamu, petro-kimya, tuz ve tütün sektörleri ile araç muayene istasyonları işletmeciliğinden tamamen çekilmiştir. Elektrik dağıtımı ve üretimi, doğal gaz dağıtımı, imalat sanayii, liman işletmeciliği, telekomünikasyon, bankacılık, denizyolu ve havayolu taşımacılığı alanlarında bir kısım özelleştirmeler gerçekleştirilmiştir.

2014-2018 dönemini kapsayan Onuncu Kalkınma Planı'nda; kamu sermayeli işletmelerin kamuya yük getirmeden, verimlilik ilkesi çerçevesinde faaliyet göstermeleri amaçlanmış ve Plan dönemi sonunda özelleştirme programındaki kuruluşlar dâhil KİT'lerin ürettiği katma değer GSYH içindeki payının yüzde 0,8 olarak gerçekleşmesi öngörülmüştür. Onuncu Kalkınma Planının uygulanması amacıyla orta vadeli programlar (OVP), yıllık programlar, kurumsal stratejik planları hazırlanmaktadır.

2016-2018 dönemini kapsayan orta vadeli program ile yıllık programlardaki KİT'lerle ilgili düzenleme ve hedeflere Raporun ilgili bölümünde yer verilmiştir.

2.2. Kamu İşletmelerinin Tasnifi

Rapor kapsamında kamu işletmeleri, tabi oldukları mevzuat, hukuki yapıları, nitelikleri ve işleyişleri dikkate alınarak, Kamu İktisadi Teşebbüsleri, Özelleştirme Kapsam ve Programındaki Kuruluşlar, Mali Kuruluşlar ve Diğer Kuruluşlar olarak tasnif edilmiştir. Raporun konusunu teşkil eden ve belirtilen tasnif doğrultusunda hazırlanan kamu işletmeleri listesi Ek'te yer almaktadır. Raporda, kamu işletmeleri aşağıdaki şekilde tasnif edilmiştir:

Kamu İktisadi Teşebbüsleri: 233 sayılı Kamu İktisadi Teşebbüsleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnameye tabi olan iktisadi devlet teşekkülleri (İDT) ile kamu iktisadi kuruluşlarını (KİK) ve bunların müesseseleri, bağlı ortaklıkları ve iştirakleri kamu iktisadi teşebbüsü olarak tasnif edilmiştir. T. Elektromekanik Sanayi A.Ş. Genel Müdürlüğü Özelleştirme Yüksek Kurulu'nun aldığı 17.04.2017 tarihli ve 2017/11 sayılı kararı, T. Elektrik Dağıtım A.Ş. (TEDAŞ) Özelleştirme Yüksek Kurulu'nun 2017/12 sayılı kararı ile özelleştirme kapsam ve programından çıkarılmıştır. Bu iki kuruluş 2016 verilerinde özelleştirme kapsam ve programındaki kuruluşlar, 2017-2018 verilerinde KİT'ler arasında yer almıştır.

2018 yılında, 17 adet İDT ile bunlara bağlı 5 adet müessese ve 4 adet bağlı ortaklık ve 2 adet KİK olmak üzere toplam 28 adet KİT Sayıştay tarafından denetlenmiştir.

Özelleştirme Kapsam ve Programındaki Kuruluşlar: 4046 sayılı Özelleştirme Uygulamaları Hakkında Kanun kapsamında, özelleştirme çalışmalarına konu olan kamu işletmeleri özelleştirme kapsam ve programındaki kuruluşlar olarak tasnif edilmiştir.

4046 sayılı Kanun'a göre, özelleştirme programına alınan kuruluşlar, sermayelerindeki kamu payı % 50'nin altına düşüncüye kadar Sayıştay tarafından denetlenmektedir. Ayrıca bu Kanun'a tabi kamu işletmelerinin özel hukuk hükümlerine tabi olacağı ancak özelleştirme uygulamalarıyla ilgili olarak 233 sayılı KHK'ya tabi olmayacakları düzenlenmiştir. 2018 yılında TH. Karadeniz Bakır İşletmeleri Genel Müdürlüğü özelleştirme kapsam ve programından çıkarılmış, toplam 6 adet kamu işletmesi Sayıştay tarafından denetlenmiştir.

Mali Kuruluşlar: Bankacılık ve sigortacılık faaliyetleriyle iştigal eden kuruluşlar ile diğer mali kuruluşlardan oluşmaktadır.

Sayıştay denetimine tabi mali kuruluşlardan; TC. Ziraat Bankası, T. Halk Bankası ve T. Emlak Katılım Bankası 4603 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası, Türkiye Halk Bankası Anonim Şirketi ve Türkiye Emlak Bankası Anonim Şirketi Hakkında Kanun kapsamında faaliyet gösterirken; Türkiye İhracat Kredi Bankası (Eximbank), Türkiye Kalkınma ve Yatırım Bankası ve İbank kendi kuruluş kanunlarına göre faaliyet göstermektedirler.

4603 sayılı Kanun'da, bankaların yeniden yapılandırma işlemlerini takiben hisse satış işlemleri için 4046 sayılı Kanun hükümlerine göre özelleştirme kapsam ve programına alınması öngörülmektedir. Türkiye Halk Bankası bu hükme istinaden özelleştirme portföyünde yer almakta iken Özelleştirme Yüksek Kurulu'nun 03.02.2017 tarih ve 2017/1 sayılı kararı ile Bankanın %51,11 oranındaki hissesi, özelleştirme kapsam ve programından çıkartılarak, Türkiye Varlık Fonu Yönetimi AŞ Kurulması İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair 19.08.2016 tarih ve 6741 sayılı Kanununun 4'üncü maddesinin (a) bendi uyarınca 10.03.2017 tarihinde Türkiye Varlık Fonu'na devredilmiştir.

T. Emlak Katılım Bankası AŞ. 27.05.2017 tarihli ve 30078 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 7020 sayılı Kanun ile tasfiye hâlimden çıkmıştır. 18.01.2019 tarih ve 30659 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 7161 sayılı Kanunla 4603 sayılı kanuna eklenen ek 2 nci maddede 4603 sayılı Kanun ve diğer mevzuatta Türkiye Emlak Bankası Anonim Şirketine ve Tasfiye Halinde Türkiye Emlak Bankası Anonim Şirketine yapılan atıflar, Türkiye Emlak Katılım Bankası Anonim Şirketine yapılmış sayılacağı hükmüne yer verilmiştir.

Türkiye Kalkınma ve Yatırım Bankası AŞ. İle ilgili olarak; 24.10.2018 tarih ve 30575 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 7147 sayılı "Türkiye Kalkınma ve Yatırım Bankası Anonim Şirketi Hakkında Kanun" ile 4456 sayılı kanun yürürlükten kaldırılmış ve Banka'nın yapısı yeniden düzenlenmiş, unvanı Türkiye Kalkınma ve Yatırım Bankası Anonim Şirketi olarak değiştirilmiştir.

Sektörde faaliyet gösteren Vakıfbank'ın vakıf hisseleri kamu payı olarak değerlendirilmediğinden, Banka Anayasasının 165inci maddesine göre denetlenmemekte, 6219 sayılı Kanun'un 14/3 maddesi uyarınca Sayıştay tarafından hazırlanan rapor, banka genel kuruluna sunulmakta ve verileri Genel Rapor'a dahil edilmekte iken; 24.12.2017 tarih ve 30280 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 696 sayılı KHK'nın 12 nci maddesi ile 6219 sayılı Kanunun'un 14 üncü maddesi yürürlükten kaldırılmıştır. Bu çerçevede Vakıfbank, Sayıştay denetim kapsamından çıkmış, 2018 yılı denetim raporu hazırlanmamış, verileri Genel Rapor

bilgilerine dahil edilmemiştir.

Mali kuruluşlar yukarıda belirtilen bankalar ve bunların mali nitelikteki bağlı ortaklıkları olmak üzere toplam 25 adet kuruluşu kapsamaktadır.

Diğer kuruluşlar: Kendi kuruluş kanunları kapsamında düzenlemelere tabi olan ve yukarıdaki gruptandırılmaya girmeyen Sayıştay denetimine tabi diğer kamu işletmelerini ifade etmekte olup 14 adet kuruluştan oluşmaktadır.

3. KAMU İŞLETMELERİNİN FAALİYETLERİ

3.1. Kamu İşletmeleri Faaliyetlerine İlişkin Hedef ve Politikalar

Kamu işletmeleri ile ilgili hedef ve politikalara kalkınma planları ile yıllık programlarda yer verilmekte olup; ayrıca kamu işletmelerinin faaliyetlerine ilişkin Bakanlar Kurulu kararı ile çıkarılan Kamu İktisadi Teşebbüsleri ve Bağılı Ortaklıkların Genel Yatırım ve Finansman Programı ile çeşitli düzenlemeler yapılmaktadır. 2014-2018 yıllarını kapsayan Onuncu Kalkınma Planı, 2016-2018 yıllarını kapsayan Orta Vadeli Program incelendiğinde kamu işletmeleri ile ilgili olarak;

-KİT'lerin kârlılık, verimlilik ve kurumsal yönetim ilkelerine uygun olarak işletilmesi,

-KİT'lerde; yetkilendirmeyi, hesap verebilirliği, şeffaflığı, karar alma süreçlerinde etkinliği ve performansa dayalı yönetimi esas alan stratejik yönetim anlayışının yaygınlaştırılması,

-KİT'lerde etkili iç denetim ve iç kontrol mekanizmasının kurulması ve iç denetim birimlerinin etkin hale getirilmesi, dış denetim süreçlerinin, hesap verebilirlik anlayışı çerçevesinde etkinleştirilmesi,

-KİT'lerin, istikrarlı yüksek büyümeye katkı sağlamak amacıyla teknolojik altyapılarını ve Ar-Ge faaliyetlerini geliştirerek katma değeri yüksek ürünlere yoğunlaşması, yerli enerji kaynaklarından faydalanması ve ihracata yönelik yeni fırsatların değerlendirilmesi,

temel hedef ve politika olarak belirlenmiştir.

Bu temel hedef ve politikaların yanı sıra her yıl Bakanlar Kurulu Kararı ile yürürlüğe konulan Kamu İktisadi Teşebbüsleri ve Bağılı Ortaklıkları Genel Yatırım ve Finansman

Programı ile kamu işletmelerinin yıllık çalışmalarını yürütürken uyacakları esaslar, mal ve hizmet tedarik ve üretim faaliyetlerine, borç ödemeleri ve alacaklarına, istihdama ilişkin hükümler, uygulanacak fiyatlara ilişkin esaslar belirlenmektedir.

3.2. Kamu İşletmelerine İlişkin Genel Bilgiler ve Değerlendirme

2016-2018 yılı kamu işletmelerine ilişkin başlıca bilgilere aşağıdaki tabloda yer verilmiştir.

Tablo 1 : Kamu İşletmelerine İlişkin Başlıca Bilgiler

Toplu Bilgiler	Ölçü	2016	2017	2018	Yıllık Değişim	Artış veya Azalış (%)
Esas sermaye	Bin TL	184.800.101	213.840.828	235.805.977	21.965.149	10,3
Ödenmiş sermaye	Bin TL	163.030.420	183.065.648	205.417.485	22.351.837	12,2
Varlıklar Toplamı	Bin TL	1.186.333.555	1.468.168.147	1.510.201.083	42.032.936	2,9
Öz kaynaklar	Bin TL	275.758.690	316.956.215	339.224.780	22.268.565	7,0
Yabancı kaynaklar	Bin TL	910.574.865	1.151.211.932	1.170.976.303	19.764.347	1,7
Yatırım harcamaları (nakdi)	Bin TL	10.903.449	15.883.069	23.177.416	7.294.347	45,9
Tüm alımlar tutarı	Bin TL	66.123.928	87.304.121	106.262.355	18.958.234	21,7
Net satışlar (Mali kuruluşlar hariç)	Bin TL	107.510.235	121.427.925	140.382.010	18.954.085	15,6
Net faiz geliri/gideri (Banka)	Bin TL	30.371.048	36.540.263	34.292.739	(2.247.524)	(6,2)
Teknik Bölüm dengesi (Sigorta)	Bin TL	452.662	807.744	916.414	108.670	13,5
Esas Faaliyet Kârı/Zararı (Diğer Mali Kuruluşlar)	Bin TL	286.091	799.200	581.416	(217.784)	(27,3)
Personel sayısı	Kişi	210.926	206.742	186.785	(19.957)	(9,7)
Personel giderleri	Bin TL	18.913.025	20.503.528	21.663.891	1.160.363	5,7
Dönem karı	Bin TL	44.412.738	42.234.176	44.164.229	1.930.053	4,6
Dönem zararı (-)	Bin TL	3.891.814	5.796.033	11.093.109	5.297.076	91,4

2017 yılında 22 kamu işletmesinde sermaye artırımı yapılmıştır. 2018 yılında ise Et ve Süt Kurumu, TTK, BOTAŞ, Çay-Kur, TİGEM, TCDD, TTK Amasra, TTK Armutçuk, TTK Karadon, TTK Kozlu, TTK Üzülmez, TEMSAN, İller Bankası, Ziraat Bankası, Ziraat Katılım Bankası, Eximbank, Halk Portföy, Halk Sigorta, Halk Finansal Kiralama, Halk GYO, Halk Faktoring, Halk Yatırım, Bileşim, TÜRKSAT ve TÜBİTAK Marmara Teknokent olmak üzere 25 kamu işletmesinde sermaye artırımı yapılmıştır.

2016 yılsonu itibarıyla, 275,7 milyar TL'si öz kaynak, 910,6 milyar TL'si yabancı kaynak olmak üzere toplam 1.186,3 milyar TL kaynak kullanan kamu işletmeleri, 2018 yılsonu itibarıyla 339,2 milyar TL'si öz kaynak, 1.171 milyar TL'si de yabancı kaynak olmak üzere toplam 1.510,2 milyar TL kaynak kullanmıştır. 2016-2018 dönemindeki öz kaynaklar %23 oranında artarken, yabancı kaynaklar %29 oranında artmış ve toplam kaynak artış oranı %27,3 olarak gerçekleşmiştir.

2018 yılsonu itibarıyla toplam varlıkların %22,5'i oranında 339 milyar TL'si, öz kaynaklar, %77,5'i oranında 1.171 milyar TL'si de yabancı kaynak tarafından karşılanmıştır.

Tabloda yer alan yatırım harcamaları (nakdi), raporun 'Yatırımlar' bölümünde, personel ile ilgili veriler 'İstihdam' bölümünde, gelir ve kâr verileri 'İşletme Sonuçları' bölümünde ayrıntılı incelenmiştir.

3.3. İstihdam

KİT'lerle ilgili olarak çıkarılan 233 sayılı KHK'da KİT personel rejiminin ayrı bir kanunla düzenlenmesi öngörülmüştür. 233 sayılı KHK'nın personele ilişkin hükümlerinde önemli düzenlemeler yapan 399 sayılı KHK'nın 3 üncü maddesinin (a) bendinde istihdam şekilleri; memur, sözleşmeli personel ve işçiler olarak belirlenmiştir. Aynı maddenin (b) bendinde; *"Teşebbüs ve bağlı ortaklıkların genel idare esaslarına göre yürütülmesi gereken asli ve sürekli görevleri; genel müdür, genel müdür yardımcısı, teftiş kurulu başkanı, kurul ve daire başkanları, müessese, bölge, fabrika, işletme ve şube müdürleri, müfettiş ve müfettiş yardımcıları ile ekli 1 sayılı cetvelde kadro unvanları gösterilen diğer personel eliyle gördürülür. Bunlar hakkında bu Kanun Hükümünde Kararnamede belirtilen hükümler dışında 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu hükümleri uygulanır."* hükmü yer almış ve memurlarca yürütülecek görevler ve memurların kadro unvanları belirlenmiştir. 3 üncü maddenin (e) bendinde de, işçilerin bu KHK'ya tabi olmadığı belirtilmiştir.

KİT’lerde işçi personelin istihdamı; 4857 sayılı İş Kanunu ile 1475 sayılı İş Kanunu’nun 14 üncü maddesi hükümlerine göre yürütülmekte olup, ücret ve diğer hakları ile ilgili olarak 2012 yılında yürürlüğe giren 6356 sayılı Sendikalar ve Toplu İş Sözleşmesi Kanunu, 2006 yılında yürürlüğe giren 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu ile toplu iş sözleşmesi ve personel yönetmelikleri hükümleri uygulanmaktadır.

4046 sayılı Kanun kapsamında özelleştirme programına alınan kuruluşların personeli programa alınma tarihindeki statülerini korumakta ve özelleşmenin gerçekleştiği tarihe kadar buldukları statülerde çalışmaya devam etmektedirler.

4603 sayılı Kanun’a tabi kamu bankaları 233 ve 399 sayılı KHK’ların kapsamından çıkarılmış olmakla birlikte, Kanun’un 2 inci maddesinin üçüncü bendinde “*Bankaların bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihte mevcut personeli hakkında aylık, özlük ve emeklilikleri yönünden tabi oldukları mevzuatın uygulanmasına devam olunur. Bunlardan uygun görülenler istekleri halinde, emeklilik statüleri devam etmek üzere özel hukuk hükümlerine göre çalıştırılabilir.*” hükmü bulunmaktadır. Ayrıca 4603 sayılı Kanun’a göre bu bankalarda özel hukuk hükümlerine göre çalıştırılacak personelin sayısı, unvanı, ücret ve sair mali haklarının tespitinde genel kurullar yetkili olup, genel kurullar bu yetkilerini yönetim kurullarına devretmektedirler. 2018 yılında tümü 4857 sayılı İş Kanunu hükümlerine göre istihdam edilen Ziraat Bankası’nda 24.647, Halk Bankası’nda 18.771 ve Emlak Katılım Bankası’nda 85 kişi çalışmaktadır.

Diğer kuruluşlar kapsamında olan kuruluşlardan kendi kuruluş kanunu bulunanlarda istihdam edilen personelin hangi statüde çalıştırılacağı kanunlarında belirlenmiştir. Bu kuruluşlardan; AOÇ faaliyetlerini 657 sayılı Kanun kapsamında istihdam edilen memurlar, 4857 sayılı Kanun kapsamında istihdam edilen işçiler ve istisnai hallerde de sözleşmeli statüde istihdam edilen personel ile yürütmektedir. TRT’de 2018 yılında kadro karşılığı sözleşmeli personel, sözleşmeli personel ve özel hukuk hükümlerine tabi personel olmak üzere 3 türlü personel istihdamı gerçekleştirilmiştir. MPİ’de çalışanların tamamı memur statüsünde iken, TOKİ’de çalışanlar memur ve sözleşmeli personel statüsünde istihdam edilmiştir.

Belirtilen kuruluşlar dışındaki diğer kuruluşlarda ise genellikle 4857 sayılı İş Kanunu’na tabi işçi personel istihdam edilmektedir.

Kamu işletmelerinde 2016-2018 yıllarında çalışan personelin yılsonu sayıları ile personel giderleri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 2 : Personel Sayısı ve Personel Giderleri

Personel Türleri	Personel Sayısı (Kişi)				Yıllık Değişim		Personel Giderleri (Bin TL)					
	2016	2017	2018	Toplam	Yüzdde (%)	2016	2017	2018	Yıllık Değişim			
									Tutar	Yüzdde (%)		
1- Kamu İktisadi Teşebbüsleri												
a)Yönetim Kurulu üyeleri ve denetçiler	3.880	3.763	3.790	27	0,7	2.779	2.786	2.378	(408)	(14,6)		
b) Memurlar	43.256	43.011	42.870	(141)	(0,3)	346.531	382.838	437.052	54.214	14,2		
c) Sözleşmeliler	50.555	49.875	48.769	(1.106)	(2,2)	3.121.179	3.434.167	4.043.903	609.736	17,8		
d) İşçiler	97.691	96.649	95.429	(1.220)	(1,3)	5.437.254	5.928.724	6.368.281	439.557	7,4		
Toplam (1)						8.942.842	9.618.329	10.851.614	1.233.285	12,8		
2- Özelleştirme Kapsam ve Programındaki Kuruluşlar												
a)Yönetim Kurulu üyeleri ve denetçiler	399	262	220	(42)	(16,0)	1.775	2.007	1.315	(692)	(34,5)		
b) Memurlar	2.252	1.424	1.052	(372)	(21,1)	32.858	20.805	24.050	3.245	15,6		
c) Sözleşmeliler	9.932	7.458	4.918	(2.540)	(34,1)	156.901	102.829	102.696	(133)	(0,1)		
d) İşçiler	12.583	9.144	6.190	(2.954)	(32,3)	926.353	610.572	617.667	7.095	1,2		
Toplam (2)						1.082.788	866.399	745.728	(120.671)	(13,9)		
3- Mali Kuruluşlar												
a)Yönetim Kurulu üyeleri ve denetçiler						16.429	17.899	16.272	(1.627)	(9,1)		
b) Memurlar	2.927	2.802	2.889	87	3,1	307.853	330.217	371.316	41.099	12,4		
c) Sözleşmeliler	60.646	61.866	46.972	(14.894)	(24,1)	5.816.636	6.683.840	5.980.244	(703.596)	(10,5)		
d) İşçiler	63.576	64.671	49.861	(14.810)	(22,9)	6.140.918	7.031.956	6.367.832	(664.124)	(9,4)		
Toplam (3)												
4- Diğer Kuruluşlar												
a)Yönetim Kurulu üyeleri ve denetçiler	849	730	691	(39)	(5,3)	3.233	3.436	1.649	(1.787)	(52,0)		
b) Memurlar	33.794	33.035	31.675	(1.360)	(4,1)	65.448	68.976	65.694	(3.282)	(4,8)		
c) Sözleşmeliler	2.433	2.513	2.939	426	17,0	2.281.429	2.549.305	3.158.176	608.871	23,9		
d) İşçiler	37.076	36.278	35.305	(973)	(2,7)	396.367	365.127	473.198	108.071	29,6		
Toplam (4)						2.746.477	2.986.844	3.698.717	711.873	23,8		
Kamu İşletmeleri Toplamı												
a)Yönetim Kurulu üyeleri ve denetçiler	5.131	4.758	4.701	(57)	(1,2)	24.216	26.128	21.614	(4.514)	(17,3)		
b) Memurlar	82.229	80.272	78.486	(1.786)	(2,2)	444.837	472.619	526.796	54.177	11,5		
c) Sözleşmeliler	123.566	121.712	103.598	(18.114)	(14,9)	5.867.362	6.416.518	7.676.091	1.259.573	19,6		
d) İşçiler	210.926	206.742	186.785	(19.957)	(9,7)	12.576.610	13.588.263	13.439.390	(148.873)	(1,1)		
GENEL TOPLAM (1+2+3+4)						18.913.025	20.503.528	21.663.891	1.160.363	5,7		

Kamu işletmelerinde istihdam edilen personel sayısı 2016 yılında 210.926 kişiden 2018 yılsonunda 186.785 kişiye gerilemiştir. Diğer yandan personele yapılan harcamalar 18,9 milyar TL'den 21,7 milyar TL'ye yükselmiştir. Personel sayısı tüm gruplarda azalırken; personel giderleri özelleştirme kapsamındaki kuruluşlar ve mali kuruluşlar dışındaki iki grupta artmıştır.

2018 yılsonu itibarıyla KİT toplam personel sayısı önceki yıla göre %1,3 oranında azalarak 95.429 kişiye düşmüştür. Personel sayısının azalmasında, emeklilik vb. nedenlerle ayrılmaların yanında, emeklilik veya diğer şekillerde kuruluşlardan ayrılan personelin yerine yeni personel alınmasına getirilen kısıtlamalar etkili olmaktadır.

Özelleştirme kapsam ve programındaki kuruluşlarda, 2018 yılında görülen personel sayısındaki azalış çok büyük oranda Türkiye Şeker Fabrikaları AŞ.'nin özelleştirme kapsamında bazı fabrikalarının satışı sonucunda, istihdam edilen personel sayısının düşmesinden kaynaklanmıştır.

Mali kuruluşlardaki personel sayısının düşmesinin temel nedeni, Türkiye Vakıflar Bankası AO.'nın denetim kapsamından çıkarılması sonucu, bilgilerinin kamu işletmeleri verilerine ilave edilmemesidir.

TÜİK verilerine göre 2018 yılında toplam istihdam 28.738 bin kişi olarak gerçekleşmiş, kamu işletmelerinin istihdama katkısı %0,65 seviyesindedir.

3.4. İşletme Çalışmaları

3.4.1. Alımlar

KİT'ler, 4734 sayılı Kamu İhale Kanunu'nun 2/b maddesi ile Kamu İhale Kanunu kapsamı içinde yer almaktadır. 4603 sayılı Kanuna tabi bankaların sadece yapım işleri kanun kapsamında bulunmaktadır. 13.02.2011 tarih 6111 sayılı Kanun ile bu bankaların doğrudan veya dolaylı olarak birlikte ya da ayrı ayrı sermayesinin yarısından fazlasına sahip buldukları şirketlerin yapım ihaleleri dışındaki mal ve hizmet alımları, Kamu İhale Kanunu'nun kapsamı dışına çıkarılmıştır.

Kamu İhale Kanunu'nun 2 inci maddesinin son fıkrasında; enerji, su, ulaştırma ve telekomünikasyon sektörlerinde faaliyet gösteren teşebbüs, işletme ve şirketlerin bu Kanun kapsamı dışında olduğu belirtilirken, geçici 4 üncü maddesinde bu kuruluşların kendi kanunları

yürürlüğe girinceye kadar 4734 sayılı Kanuna tabi olacakları belirtilmiştir. Ancak, söz konusu kanuni düzenleme yapılmamıştır.

Ayrıca 4603 sayılı Kanun kapsamındaki bankaların 2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanununa tabi gayrimenkul yatırım ortaklıkları Kamu İhale Kanununun kapsamı dışındadır.

Kamu İhale Kanunu'ndan istisna tutulan mal ve hizmetler, Kanun'un 3 üncü maddesinde düzenlenmiştir. Söz konusu maddenin (g) fıkrasına göre; KİT'ler ile sermayesinin yarısından fazlasına sahip buldukları her çeşit kuruluş, müessese, birlik, işletme ve şirketlerin; doğrudan mal ve hizmet üretimine veya ana faaliyetlerine yönelik ihtiyaçlarının temini için yapacakları, yaklaşık maliyeti ve sözleşme bedeli 2018 yılı için 10.369.344 TL'yi aşmayan mal veya hizmet alımları istisna kapsamındadır. İstisna kapsamındaki mal ve hizmetler, kanunun geçici 4 üncü maddesi kapsamında, ilgili kuruluşların talebi üzerine Kamu İhale Kurumu tarafından belirlenmektedir.

Kamu işletmeleri ile doğrudan ilgili diğer istisnalar aşağıda sayılmıştır:

-Kanun kapsamına giren kuruluşlarca, kuruluş amacı veya mevzuatı gereği işlemek, değerlendirmek, iyileştirmek veya satmak üzere doğrudan üreticilerden veya ortaklarından yapılan tarım veya hayvancılıkla ilgili ürün alımları,

-Boru Hatları ile Petrol Taşıma A.Ş. (BOTAS) tarafından ithalat yoluyla yapılacak spot sıvılaştırılmış doğal gaz (LNG) alımları,

-Türkiye Radyo-Televizyon Kurumu Genel Müdürlüğünün her türlü program, haber, yapım ve yayınlarla ilgili olarak Anadolu Ajansı Türk Anonim Şirketinden yapacağı mal ve hizmet alımları

-Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığının bağlı, ilgili veya ilişkili kurum veya kuruluşlarının, faaliyetleri ile ilgili olarak birbirlerinden veya diğer kamu kurum ve kuruluşlarından karşılanan enerji, yakıt, mal, hizmet, danışmanlık alımları ve büyük onarım işleri, TETAŞ tarafından tedarik amaçlı yapılacak elektrik enerjisi alımları,

-Fakir ailelere kömür yardımı yapılmasına ilişkin Bakanlar Kurulu kararnameleleri kapsamında; işleticisi kim olursa olsun, Türkiye Kömür İşletmeleri Kurumu Genel Müdürlüğünün kendisine veya bağlı ortaklık veya iştiraklerine ait olan kömür sahalarından yapacağı mal ve hizmet alımları,

-Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları İşletmesi Genel Müdürlüğü ile Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları Taşımacılık Anonim Şirketinin, Türkiye Demiryolu Makinaları Sanayii Anonim Şirketi, Türkiye Lokomotif ve Motor Sanayii Anonim Şirketi ve Türkiye Vagon Sanayii Anonim Şirketinden yapacağı mal veya hizmet alımları,

Ayrıca; 09.05.2013 tarihli ve 6475 sayılı Posta Hizmetleri Kanunu'nun 31 inci maddesi ile 4734 sayılı Kamu İhale Kanunu'nun 3 üncü maddesinde belirtilen parasal limitin "*Posta ve Telgraf Teşkilatı Anonim Şirketinin anılan bent kapsamındaki mal ve hizmet alımları*" için uygulanmayacağı hükmü getirilmiştir. Gerçekleştirilen değişiklik ile PTT'nin, ana faaliyetlerine yönelik alımları, tutarı ne olursa olsun Kamu İhale Kanunu kapsamı dışında bırakılmıştır.

Kanun'un yayımlandığı 2002 yılında 6 bent olarak düzenlenen istisnalar, ilgili maddede yapılan değişikliklerle 2018 yılsonu itibarıyla 23 bent olmuş ve istisnaların kapsamı genişletilmiştir.

Kamu işletmelerinin 2016-2018 yılları itibarıyla mal ve hizmet alımları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 3 : Alımlar

(Bin TL)

Alımların Türleri	2016	2017	2018			Yıllık Değişim	
			Yurtiçi	Yurtdışı	Toplam	Tutar	Yüzde (%)
1-Kamu İktisadi Teşebbüsleri							
a) İlk madde ve malz. alımları	6.868.155	9.896.481	11.665.931	3.709.147	15.375.078	5.478.597	55,4
b) Ticari mal alımları	47.179.969	65.076.058	27.207.057	51.639.898	78.846.955	13.770.897	21,2
c) Hizmet alımları	2.753.119	3.332.389	3.700.786		3.700.786	368.397	11,2
Toplam (1)	56.801.243	78.304.928	42.573.774	55.349.045	97.922.819	19.617.891	25,1
2-Özelleştirme Kapsam ve Programındaki Kuruluşlar							
a) İlk madde ve malz.alımları	3.240.554	3.770.770	2.281.722	4.123	2.285.845	(1.484.925)	(39,4)
b) Ticari mal alımları	2.413.370	277	7.444		7.444	7.167	2.5587,4
c) Hizmet alımları	383.880	90.851	280.698		280.698	189.847	209,0
Toplam (2)	6.037.804	3.861.898	2.569.864	4.123	2.573.987	(1.287.911)	(33,3)
3-Mali Kuruluşlar							
a) İlk madde ve malz. alımları	292.183	382.021	291.683		291.683	(90.338)	(23,6)
b) Ticari mal alımları							
c) Hizmet alımları	1.606.389	1.997.914	1.806.989		1.806.989	(190.925)	(9,6)
Toplam (3)	1.898.572	2.379.935	2.098.672		2.098.672	(281.263)	(11,8)
4-Diğer Kuruluşlar							
a) İlk madde ve malzeme alımları	140.095	165.155	219.567		219.567	54.412	32,9
b) Ticari mal alımları	54.259	228.531	235.102		235.102	6.571	2,9
c) Hizmet alımları	1.191.955	2.362.674	3.212.208		3.212.208	849.534	36,0
Toplam (4)	1.386.309	2.757.360	3.666.877		3.666.877	909.517	33,0
Kamu İşletmeleri Toplamı							
a) İlk madde ve malz. Alımları	10.540.987	14.215.427	14.458.903	3.713.270	18.172.173	3.956.746	27,8
b) Ticari mal alımları	49.647.598	65.304.866	27.449.603	51.639.898	79.089.501	13.784.635	21,1
c) Hizmet alımları	5.935.343	7.783.828	9.000.681		9.000.681	1.216.853	15,6
GENEL TOPLAM(1+2+3+4)	66.123.928	87.304.121	50.909.187	55.353.168	106.262.355	18.958.234	21,7

Kamu işletmelerinin tüm alımları, 2018 yılında önceki yıla göre %21,7 oranında 19 milyar TL artarak 106,3 milyar TL'ye ulaşmıştır. Kamu işletmelerinde alımlara gruplar itibarıyla bakıldığında özelleştirme kapsam ve programında olan kuruluşlar ve mali kuruluşlarda azalış varken kamu iktisadi teşebbüsleri ve diğer kuruluşlarda artış görülmektedir.

Kamu iktisadi teşebbüslerinin alımlarındaki artış büyük ölçüde BOTAS'ın doğalgaz ve LNG ithalatının artmasından kaynaklanmıştır. Doğalgaz ile LNG alımları 2017 yılında 33,9 milyar TL'den 2018 yılında 49,9 milyar TL'ye ulaşmıştır. Ayrıca Et ve Süt Kurumu'nun canlı, gövde ve mezbuh et alımlarında, Makina ve Kimya Endüstrisi, ÇAYKUR ile Toprak

Mahsulleri Ofisi'nin önceki döneme göre yüksek oranlı alım artışı, kamu işletmelerinin alımlarının artışında etkili olmuştur.

Özelleştirme kapsam ve programında olan kuruluşların alımlarındaki azalış, büyük ölçüde Türkiye Şeker Fabrikaları AŞ.'nin 10 fabrikasının özelleştirilmesi ve bu fabrikalardan 9'unun kampanya döneminden önce devir tesliminin yapılması sonucu mal alımlarının geçen yıla göre azalmasından kaynaklanmıştır.

3.4.2. İşletme Dönem Sonuçları

KİT'ler, Özelleştirme kapsam ve programındaki kuruluşlar ve diğer kuruluşların dönem sonuçları Tablo 4, bankaların dönem sonuçları Tablo 5, sigorta şirketleri dönem sonuçları Tablo 6 ve diğer mali kuruluşların dönem sonuçları Tablo 7 de gösterilmiştir.

Tablo 4 : Kamu İşletmeleri Dönem Sonuçları (*)

(Bin TL)

Gelir ve Gider Kalemleri	2016	2017	2018	Yıllık Değişim	
				Tutar	Yüzde (%)
A-Brüt satışlar	110.960.572	125.190.291	144.916.621	19.726.330	15,8
B-Satış indirimleri (-)	3.267.811	3.508.582	4.534.611	1.026.029	29,2
C-Net satışlar	107.692.761	121.681.709	140.382.010	18.700.301	15,4
D-Satışların maliyeti(-)	83.772.090	106.831.454	128.202.429	21.370.975	20,0
BRÜT SATIŞ KÂRI VEYA ZARARI	23.920.671	14.850.255	12.179.581	(2.670.674)	(18,0)
E-Faaliyet giderleri (-)	7.016.622	8.081.883	10.680.053	2.598.170	32,1
FAALİYET KÂRI VEYA ZARARI	16.904.049	6.768.372	1.499.528	(5.268.844)	(77,8)
F-Diğer faaliyetlerden olağan gelir ve kârlar	13.996.795	12.555.908	31.400.795	18.844.887	150,1
G-Diğer faaliyetlerden olağan gider ve zararlar (-)	8.242.527	10.077.169	16.851.919	6.774.750	67,2
H-Finansman giderleri (-)	1.016.146	1.549.345	3.873.916	2.324.571	150,0
OLAĞAN KÂR VEYA ZARAR	21.642.171	7.697.766	12.174.488	4.476.722	58,2
I-Olağan dışı gelir ve kârlar	6.128.215	9.291.357	6.359.005	(2.932.352)	(31,6)
J-Olağandışı gider ve zararlar (-)	5.325.833	3.346.533	4.735.707	1.389.174	41,5
DÖNEM KÂRI VEYA ZARARI (-)	22.444.553	13.642.590	13.797.786	155.196	1,1
K-Dönem kârı vergi ve diğer yasal yükümlülük karşılıkları (-)	4.050.391	2.590.747	3.727.453	1.136.706	43,9
DÖNEM NET KÂRI VEYA ZARARI (-)	18.394.162	11.051.843	10.070.333	(981.510)	(8,9)

(*)Mali kuruluşlar hariç

Tablo 5 : Bankalar Dönem Sonuçları**(Bin TL)**

Gelir ve Gider Kalemleri	2016	2017	2018	Yıllık Değişim	
				Tutar	%
I- Faiz Gelirleri	64.321.274	85.106.086	98.434.281	13.328.195	15,7
II- Faiz Giderleri (-)	33.950.226	48.565.823	64.141.542	15.575.719	32,1
III- Net Faiz Geliri/Gideri (I-II)	30.371.048	36.540.263	34.292.739	(2.247.524)	(6,2)
IV- Net Ücret Ve Komisyon Gelirleri/Giderleri	4.059.736	5.625.034	4.822.712	(802.322)	(14,3)
V- Temettü Gelirleri	618.684	645.602	803.386	157.784	24,4
VI- Ticari Kâr / Zarar (Net)	246.397	868.428	3.190.060	2.321.632	267,3
VII- Diğer Faaliyet Gelirleri	3.643.345	4.317.355	2.944.988	(1.372.367)	31,8
VIII- Faaliyet Gelirleri/Giderleri Toplamı	38.939.210	46.259.826	39.673.765	(6.586.061)	(14,2)
IX- Kredi Ve Diğer Alacaklar Değer Düşüş Karşılığı (-)	7.871.895	8.839.056	8.361.572	(477.484)	(5,4)
X- Diğer Faaliyet Giderleri (-)	13.928.873	16.614.346	14.513.275	(2.101.071)	(12,6)
XI- Net Faaliyet Kârı/Zararı (VIII-IX-X)	17.138.442	20.806.424	16.798.918	(4.007.506)	(19,3)
XII- Birleşme İşlemi Sonrasında Gelir Olarak Kaydedilen Fazlalık Tutarı					
XIII- Öz Kaynak Yöntemi Uygulanan Ortaklıklardan Kâr/Zarar					
XIV- Net Parasal Pozisyon Kârı/Zararı					
XV- Sürdürülen Faaliyetler Vergi Öncesi K/Z	17.138.442	20.806.424	16.798.918	(4.007.506)	(19,3)
XVI- Sürdürülen Faaliyetler Vergi Karşılığı (±)	3.834.271	4.606.976	2.785.375	(1.821.601)	(39,5)
XVII- Sürdürülen Faaliyetler Dönem Net K/Z	13.304.171	16.199.448	14.013.543	(2.185.905)	(13,5)
XVIII- Durdurulan Faaliyetlerden Gelirler					
XIX- Durdurulan Faaliyetlerden Giderler (-)					
XX- Durdurulan Faaliyetler Vergi Öncesi K/Z					
XXI- Durdurulan Faaliyetler Vergi Karşılığı (±)					
XXII- Durdurulan Faal. Dönem Net K/Z					
XXIII- Net Dönem Kârı/Zararı (XVII+XXII)	13.304.171	16.199.448	14.013.543	(2.185.905)	(13,5)

Tablo 6 : Sigorta Şirketleri Dönem Sonuçları**(Bin TL)**

Gelir ve Gider kalemleri	2016	2017	2018	Yıllık Değişim	
				Tutar	%
Teknik Gelir	2.797.975	3.665.534	4.001.242	335.708	9,2
Teknik Gider (-)	2.345.313	2.857.790	3.084.828	227.038	7,9
Teknik Bölüm dengesi	452.662	807.744	916.414	108.670	13,5
Yatırım gelirleri	324.247	514.052	1.002.896	488.844	95,1
Yatırım Giderleri (-)	97.108	146.685	303.123	156.438	106,6
Diğer Gelir/gider farkı	(602)	(6.890)	(44.465)	37.575	545,4
Brüt Dönem Karı/Zararı (Vergi Öncesi)	679.199	1.168.221	1.571.722	403.501	34,5
Vergi ve Diğer Yükümlülükler (-)	142.035	243.723	349.756	106.033	43,5
Dönem Net Karı/Zararı	537.164	924.498	1.221.966	297.468	32,2

Tablo 7 : Diğer Mali Kuruluşlar Dönem Sonuçları**(Bin TL)**

Gelir ve Gider Kalemleri	2016	2017	2018	Yıllık Değişim	
				Tutar	%
Brüt Kâr/Zarar	369.321	543.029	916.278	373.249	68,7
Esas Faaliyetlerden Gelirler	94.869	428.265	379.793	(48.472)	(11,3)
Esas Faaliyetlerden Giderleri (-)	178.099	172.094	714.665	542.571	315,3
Esas Faaliyet Kârı/Zararı	286.091	799.200	581.416	(217.784)	(27,3)
Diğer Gelirler	1.348.079	2.317.577	5.461.986	3.144.409	135,7
Diğer Giderler (-)	1.375.440	2.295.869	5.140.708	2.844.839	123,9
Sürdürülen faaliyetler vergi öncesi kârı/zararı	258.730	820.908	902.694	81.786	10,0
Sürdürülen faaliyetler vergi gideri/geliri (-)	37.377	73.727	118.151	44.424	60,3
Sürdürülen faaliyetler dönem kârı/zararı	221.353	747.181	784.543	37.362	5,0
Durdurulan Faaliyetler vergi öncesi kârı/zararı	-	-			
Durdurulan faaliyetler vergi gideri/geliri	-	-			
Durdurulan faaliyetler dönem kârı/zararı	-	-			
Dönem kârı/zararı (net)	221.353	747.181	784.543	37.362	5,0

Kamu işletmelerinin (Mali kuruluşlar hariç) net satışları 2018 yılında bir önceki yıla göre %15,6 oranında artarak 140,7 milyar TL olarak gerçekleşmiştir. Toplam 19 milyar TL tutarındaki bu artışın çok önemli bir kısmı olan 17,6 milyar TL'si, BOTAŞ'ın net satışlarındaki artıştan kaynaklanmıştır.

Kamu işletmelerinin (Mali kuruluşlar hariç) dönem kârı ise 2016 yılında 22,4 milyar TL'den 2017 yılında 13,6 milyar TL'ye düşmüş, 2018 yılında ise 14,2 milyar TL seviyesine yükselmiştir. Kamu işletmelerinden 18 adedi 2018 yılında zarar ederken; diğerleri kâr elde etmiştir. En çok kâr elde eden kuruluşlar ise TOKİ (7,1 milyar TL), TPAO (5,7 milyar TL) ve Eti Maden İşletmeleri Genel Müdürlüğü (3,3 milyar TL) olmuştur.

Türkiye Vakıflar Bankası AO.'nın denetim kapsamından çıkması sonucu, 2018 yılı dönem sonuçları bankalar dönem sonuçlarına ilave edilmemiştir. Bankalarda, net faiz gelirlerindeki artışa paralel olarak dönem kârının da yıllar itibarıyla arttığı ve 2018 yılında 14 milyar TL'ye ulaştığı görülmektedir.

Sigortacılık sektöründe faaliyette bulunan 4 kamu işletmesinden ikisi elementer ikisi hayat branşında faaliyet göstermektedir. Bu şirketlerin teknik kârı 2016 yılında 452,7 milyon TL'den 2018 yılında 916,4 milyon TL'ye ulaşmıştır. Teknik kârlılığa paralel olarak dönem kârı da yıllar itibarıyla artarak 1,2 milyar TL olarak gerçekleşmiştir.

Diğer mali kuruluşların 2018 yılında esas faaliyet karı 581,4 milyon TL, dönem kârı ise 784,5 milyon TL seviyesindedir.

3.5. Yatırımlar

Kalkınma planlarının hayata geçirilmesinde en önemli uygulama araçlarından birisi olan ve planın yapı taşları niteliğindeki kamu yatırım projelerini kapsayan Kamu Yatırım Programları, Yılı Programının Uygulanması, Koordinasyonu ve İzlenmesine Dair Bakanlar Kurulu Kararının eki olarak, 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu gereğince her yıl Ocak ayının on beşine kadar Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmektedir.

Kamu Yatırım Programları; Merkezi Yönetim Bütçesi kapsamındaki kamu kuruluşlarının, Döner Sermayeli kuruluşların ve Sosyal Güvenlik Kuruluşlarının, Kamu İktisadi Teşebbüslerinin ve Özelleştirme Kapsamındaki Kuruluşlar ile İller Bankasının yürüteceği projeler ile Mahalli İdarelerin (büyükşehir belediyeleri, belediyeler, su ve kanalizasyon idareleri) dış proje kredisiyle finanse ederek yürütecekleri projeleri kapsamaktadır. Mahalli idarelerin yatırım programı kapsamındaki söz konusu projeleri ile diğer kuruluşların hibe vs. gibi istisnai kaynaklardan finanse edilen projeleri veya ödenekleri genel tablolara dâhil edilmemektedir.

Yılı Programının Uygulanması, Koordinasyonu ve İzlenmesine Dair Bakanlar Kurulu Kararındaki hükümlere uygun olarak yatırım projelerinin; adı, yeri, karakteristiği, başlama bitiş tarihleri, tutarı ve ödeneği gibi parametrelerinde yıl içinde revizyonlar yapılabilmekte, programa yeni proje alınabilmekte veya programdan proje çıkarılabilmektedir.

2018 Yılı Yatırım Programı, Onuncu Kalkınma Planında, 2018-2020 Orta Vadeli Programında ve 2018 Yılı Programında öngörülen hedefler doğrultusunda hazırlanmıştır. Yatırım programında proje tutarı 804,6 milyar TL, 2017 sonu kümülatif harcaması 308,2 milyar TL, 2018 ödeneği ise 88 milyar TL olan 3.212 proje yer almıştır.

2018 Yılı Yatırım Programında kamu işletmelerinden; kamu payı yüzde 50'nin üzerindeki İktisadi Devlet Teşekkülleri ve Kamu İktisadi Kuruluşları ile bunların bağlı ortaklıkları, Özelleştirme Kapsamına Alınan Kuruluşlar, Döner Sermayeli Kuruluşlar yatırımları düzenlenmiştir.

Resmi Gazete’de her yıl Programların Uygulanması, Koordinasyonu ve İzlenmesine Dair Bakanlar Kurulu Kararı yayımlanmakta olup; Kalkınma Bakanlığı (T.C.

Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı Yatırım Programları kapsamında yürütülen kamu yatırımlarının gerçekleşme durumunu ortaya koymak üzere, söz konusu Karar gereğince Kamu Yatırımları Raporu hazırlamaktadır. Raporda yer alan revize ve gerçekleşme rakamları, kamu kuruluşlarınca Kamu Yatırım Proje Bilgi Sistemi'ne girilen bilgileri yansıtmaktadır.

Kamu işletmelerinin Yatırım programı kapsamında yapılan yatırımları ve gerçekleşme tutarları aşağıda gösterilmiştir.

Tablo 8 : Kamu İşletmelerinin Yatırım Programı Kapsamındaki Yapılan Yatırımları

Yatırımlar (Bin TL)	2016		2017		2018	
	Ödenek	Gerçekleşme	Ödenek	Gerçekleşme	Ödenek	Gerçekleşme
KİT'ler:						
BOTAŞ	750.000	526.675	1.472.740	1.395.560	3.367.000	2.162.899
ÇAY-KUR	127.440	107.874	185.000	227.908	170.000	161.311
DMO	33.000	6.398	44.680	6.023	41060	1.122
DHMİ	478.062	478.518	621.138	795.922	1.256.955	1.024.985
EÜAŞ	645.000	176.965	575.000	304.654	1.242.180	659.688
Et ve Süt Kurumu	61.600	32.773	33.000	10.074	84.440	27.492
Eti Maden İşl.	295.817	102.500	270.000	149.695	417.000	386.772
Kıyı Emniyeti	70.000	20.323	80.500	56.546	113.030	43.036
MKEK	267.480	166.374	230.305	118.630	219.975	69.139
TİGEM	110.000	71.992	160.000	127.971	140.000	10.650
TCDD	5.309.844	4.466.410	5.692.153	5.801.851	7.500.000	7.456.143
TEİAŞ	2.500.000	1.896.060	2.700.000	2.605.856	2.850.000	2.921.907
TEDAŞ	50.000	1.456	50.000	48.121	264.847	205.986
TETAŞ	2.400	1.132	1.800	659	1.800	76
TEMSAN	3.000	27	3.110	925	31.480	4.777
TKİ	104.072	102.865	210.085	87.179	141.231	29.277
TMO	169.459	10.761	73.042	22.154	68.508	14.527
TPAO	819.203	492.799	771.191	1.061.547	3.955.332	3.326.722
TTK	100.000	39.344	134.000	53.090	160.000	72.576
TÜDEMSAŞ	8.496	6.488	23.250	-	9.300	8.494
TÜLOMSAŞ	15.500	11.121	15.500	10.025	16.678	12.783
TÜVASAŞ	20.000	12.415	35.000	9.479	51.112	49.309
Toplam	11.940.373	8.731.270	13.381.494	12.893.869	22.101.928	18.649.671
Döner sermayeli kuruluşlar:						
TRT	84.850	30.334	90.100	61.812	175.950	56.748
AOÇ	4.445	1.229	4.765	1.906	4.858	2.080
Milli Piyango İD.	9.027	1.830	9.677	1.160	10.296	1.816
Toplam	98.322	33.393	104.542	64.878	191.104	60.644
Özelleştirme Kapsamında Kuruluşlar:						
ADÜAŞ	60	32	60	44	60	16
Sümer Holding	1.000	539	750	56	200	12
T.Denizcilik İşl.	3.500	1.090	3.500	1.153	3.766	548
T.Şeker Fabrikaları A.Ş.	46.604	40.379	83.000	92.152	120.000	45.812
T. Petrolleri Petrol Dağ. A.Ş.				140.000	-	-
TTA	5.950				-	-
Toplam	57.114	42.040	87.310	233.405	124.026	46.388
Genel Toplam	12.095.809	8.806.703	13.573.346	13.192.152	22.417.058	18.756.703

2018 yılı Yatırım Programında KİT'ler için 22,1 milyar TL ödenek ayrılmış olup en büyük yatırım ödeneği TCDD, TPAO ile BOTAŞ için ayrılmıştır. Kamu işletmeleri kapsamında denetimi yapılan kuruluşların toplam yatırım ödeneği 2018 yılında 22,4 milyar TL, gerçekleşme ise 18,8 milyar TL olmuştur. Kamu yatırım programlarının 2018 yılı gerçekleşme yüzdesi de %83,7 olduğu görülmektedir.

Kamu işletmelerinin türleri itibariyle nakdi yatırım harcama tutarları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 9 : Nakdi Yatırım Harcamaları (Milyon TL)

Nakdi harcama	2016	2017	2018	Yıllık Değişim	
				Tutar	%
1- KİT'ler	9.865.819	13.938.199	20.662.350	6.724.151	48,2
2- Özelleştirme Kapsam ve Programındaki Kuruluşlar	91.248	129.223	46.388	(82.835)	(64,1)
3- Mali Kuruluşlar	588.184	876.888	705.574	(171.314)	(19,5)
4- Diğer Kuruluşlar	358.198	938.759	1.778.061	839.302	89,4
Toplam	10.903.449	15.883.069	23.177.416	7.309.304	46,0

Nakdi yatırım harcamaları tablosu, yatırım programı kapsamında olmayan kuruluş ve yatırımları da içermekte olup; tablodaki veriler kamu işletmelerinin yatırım programı kapsamında yapılan yatırımlar tutarından farklılık göstermektedir.

2018 yılında nakdi yatırım harcamaları bir önceki yıla göre %46 oranında artmıştır. Artışın 6,7 milyar TL'si KİT'lerde gerçekleşmiş, yatırım harcaması en çok artan kuruluşlar ise TCDD, BOTAŞ ve TPAO olmuştur.

3.6. Bağlı Şirketler/Ortaklıklar ve İştirakler

Türkiye Muhasebe Standartları'na göre; başka şirketlere ortak olmak üzere edinilen sermaye payları ortak olunan sermaye payları oranına göre veya kontrol gücünün işletmede olup olmamasına göre önemli etki taşıyan iştirakler, bağlı ortaklıklar veya iş ortaklıkları olarak tanımlanmaktadır.

Standartlarda iştirak; yatırımcı işletmenin üzerinde önemli etkisinin bulunduğu işletme olarak, önemli etkinlik ise işletmede finansal ve faaliyetle ilgili politikaların belirlenmesine katılma gücünü ve bu politikaları tek başına ya da bir başka taraf ile ortak kontrol etme gücü olarak tanımlanmıştır. Bir işletmenin doğrudan ya da dolaylı olarak yatırım yapılan işletmenin

oy hakkının yüzde 20 ya da daha fazlasını elinde tutması durumunda, aksi açıkça ortaya konulmadığı sürece, söz konusu işletmenin önemli etkisinin bulunduğu kabul edilmektedir.

İşletmenin doğrudan veya dolaylı olarak yüzde elli oranından fazla sermaye ya da oy hakkına veya en az bu oranda yönetim çoğunluğunu seçme hakkına sahip olduğu işletmeler ise bağlı ortaklık olarak değerlendirilmektedir. Ayrıca yüzde yirminin altındaki iştirak payları da gerçeğe uygun değerle değerlendirilen finansal varlıklar olarak veya gerçeğe uygun değeri güvenilir olarak ölçülememesi durumunda maliyet değeriyle değerlendirilen finansal varlıklar olarak değerlendirilmektedir.

Kamu işletmelerinden 233 sayılı KHK kapsamında olanların sermayesinde yüzde on beş ve üzeri pay sahibi olduğu şirketler; bu KHK'nın 2'inci maddesinin beşinci ve altıncı fıkrasında tanımlanan özelliklere göre bağlı ortaklık ve iştirak olarak adlandırılmakta ve KHK'nın üçüncü ve dördüncü bölümündeki hükümlere göre faaliyet göstermektedir.

233 sayılı KHK'ya göre sermayesinin yüzde ellisinden fazlası iktisadi devlet teşekkülüne veya kamu iktisadi kuruluşuna ait olan anonim şirketler bağlı ortaklık; sermayelerinin en az yüzde on beşine, en çok yüzde ellisine sahip buldukları anonim şirketler ise iştirak olarak tanımlanmıştır.

5411 sayılı Bankacılık Kanunu'nun ortaklık paylarına ilişkin sınırlamalar başlıklı 56'ncı maddesinin birinci fıkrasında, "*Bankaların; kredi kuruluşları ve finansal kuruluşlar dışındaki bir ortaklıktaki payı kendi öz kaynaklarının yüzde onbeşini, bu ortaklıklardaki paylarının toplam tutarı ise kendi öz kaynaklarının yüzde altmışını aşamaz*" hükmü getirilmiş, diğer fıkralarda iştirak oranlarının öz kaynaklar karşısındaki durumu ile banka sermayesinde payı bulunan ortaklıkların iştirak ilişkisi düzenlenmiştir.

Bankacılık sektörü için, bağlı ortaklık, iştirak, birlikte kontrol edilen ortaklıklar ve satılmaya hazır finansal varlıklarda izlenen ortaklıklar ayrı ayrı tanımlanmıştır.

BDDK tarafından çıkarılan ve 08.11.2006 tarihli ve 26340 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Bankaların Konsolide Finansal Tablolarının Düzenlenmesine İlişkin Tebliğ'de;

-Bağlı ortaklık; ana ortaklığın kontrolü altında faaliyet gösteren ortaklık,

-İştirak; ana ortaklık bankanın sermayesine katıldığı, üzerinde kontrolü bulunmamakla birlikte önemli etkinliğe sahip olduğu yurt içinde veya yurt dışında kurulu bulunan ortaklık,

-Birlikte kontrol edilen ortaklıklar; iş ortaklıkları ve adi ortaklıklar dâhil olmak üzere, ana ortaklık bankanın bir ortaklık sözleşmesi çerçevesinde başka gruplarla birlikte kontrol ettiği, yurt içinde veya yurt dışında kurulu bulunan ortaklık,

şeklinde tanımlanmıştır.

Kamu işletmelerinin sermaye payına sahip olduğu iştirak, bağlı ortaklık veya hisse senedi olarak kayıtlarında yer alan tüm şirketlerin sayısı, sermayeleri, kamu işletmelerinin sermaye taahhütleri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 10 : Bağlı Şirketler/Ortaklıklar ve İştiraklere İlişkin Başlıca Bilgiler (*)

Başlıca bilgiler	Ölçü	2016	2017	2018	Yıllık Değişim	
					Tutar	Yüzde (%)
İştirak edilen şirket sayısı:						
-Bir kuruluşun iştirak ettiği	Adet	63	70	59	(11)	(15,7)
-Birden fazla kuruluşun iştirak ettiği	Adet	31	25	21	(4)	(16,0)
-Tasfiye halindeki ve faaliyetsiz iştirakler	Adet	16	15	11	(4)	(26,7)
-Yabancı sermayeli iştirakler	Adet	33	31	35	4	12,9
-Sermayesinin %50'den fazlası kamuya ait iştirakler	Adet	14	14	15	1	7,2
Toplam	Adet	157	155	141	(14)	(9,0)
İştiraklerin:						
-Esas sermayeleri	Bin TL	35.965.851	46.088.948	50.989.350	4.900.402	10,6
-Ödenmiş sermayeleri	Bin TL	33.983.271	45.697.029	47.502.505	1.805.476	4,0
-Sermaye ödeme oranı	%	94,5	99,1	93	(6,1)	-
Denetlenen kuruluşların iştirakleri:						
-Sermaye taahhüdü	Bin TL	17.515.161	24.962.345	30.472.407	5.510.062	22,1
-Sermaye ödemesi	Bin TL	15.579.980	22.906.950	27.567.344	4.660.394	20,3
-Sermaye ödeme oranı	%	89,0	91,8	90,5	(1,3)	-
-Denetlenen kuruluşların, iştiraklerin sermayesine katılma oranı	%	48,7	54,2	59,8	5,6	10,3
İştiraklerin:						
-Dönem kârları toplamı	Bin TL	24.402.090	37.086.413	77.572.217	40.485.804	109,2
-Dönem zararları toplamı	Bin TL	(3.421.870)	(3.233.971)	(7.353.318)	(4.119.347)	(127,4)
Denetlenen kuruluşların payına düşen:						
-Temettü	Bin TL	558.381	910.193	3.218.985	2.308.792	253,70
-Temettünün ödenen iştirak payına oranı	%	3,6	4,0	11,7	7,7	-

(*) Mastercard ve Visa Inc.E şirketlerindeki sermaye payı çok küçük olduğu için bu şirketlerin esas ve ödenmiş sermaye ile dönem kâr/zararları tabloya dâhil edilmemiştir.

EK: KAMU İŞLETMELERİ LİSTESİ VE İŞLETMELERE İLİŞKİN BAŞLICA BİLGİLER (31.12.2018)

Kamu İşletmeleri Listesi ve İşletmelere İlişkin Başlıca Bilgiler (Bin TL)							
Sıra No	Kamu İşletmeleri	Sermaye		Kaynaklar		Varlıklar Toplamı	Kar/Zarar
		Esas	Ödenmiş	Öz	Yabancı		
I	KİT'LER						
1	Devlet Malzeme Ofisi Genel Müdürlüğü (DMO)	130.582	82.946	484.651	889.906	1.374.557	113.488
2	Et ve Süt Kurumu Genel Müdürlüğü	1.030.000	1.004.000	387.167	1.316.840	1.704.007	(491.116)
3	Eti Maden İşletmeleri Genel Müdürlüğü	600.000	600.000	4.782.897	508.035	5.290.932	3.325.777
4	Makine ve Kimya Endüstrisi Kurumu Genel Müdürlüğü	675.000	675.000	1.151.156	2.145.648	3.296.804	177.234
5	Toprak Mahsulleri Ofisi Genel Müdürlüğü (TMO)	2.550.000	2.550.000	4.075.163	3.672.032	7.747.195	5.853
6	Türkiye Kömür İşletmeleri Kurumu Genel Müdürlüğü (TKİ)	1.000.000	1.000.000	1.954.082	1.585.180	3.539.262	198.861
7	Türkiye Taşkömürü Kurumu Genel Müdürlüğü (TTK)	11.500.000	10.245.000	10.206.544	92.096	10.298.640	(213)
8	Türkiye Petrolleri A.O.(TPAO)	5.200.000	3.717.807	17.850.694	13.553.298	31.403.992	5.745.541
9	Boru Hatları ile Petrol Taşımacılığı A.Ş. (BOTAŞ)	4.625.000	4.625.000	18.050.029	26.620.758	44.670.787	(2.481.667)
10	Türkiye Elektrik Ticaret ve Taahhüt A.Ş. (TETAŞ)*	-	-	-	-	-	-
11	Elektrik Üretim A.Ş. (EÜAŞ)	14.000.000	11.879.135	17.272.681	8.850.458	26.123.139	(1.663.992)
12	Türkiye Elektrik İletim A.Ş.(TEİAŞ)	5.000.000	5.000.000	16.185.472	4.157.154	20.342.626	2.859.330
13	Çay İşletmeleri Kurumu Genel Müdürlüğü (ÇAY-KUR)	2.545.000	2.043.413	1.016.135	2.299.982	3.316.117	(657.086)
14	Tarım İşletmeleri Genel Müdürlüğü (TİGEM)	2.575.000	2.320.747	1.843.000	474.000	2.317.000	(9.324)
15	T.C. Devlet Demiryolları İşletmesi Genel Müdürlüğü (TCDD)	80.010.000	71.598.845	45.466.862	6.545.326	52.012.188	(2.557.960)
16	TTK Amasra Taşkömürü İşletmesi Müessesesi	1.020.000	914.350	46.763	11.661	58.424	(71.850)

17	TTK Armutçuk Taşkömürü İşletmesi Müessesesi	1.315.000	1.164.600	45.566	17.427	62.993	(105.844)
18	TTK Karadon Taşkömürü İşletmesi Müessesesi	4.135.000	3.654.500	180.994	44.223	225.217	(321.509)
19	TTK Kozlu Taşkömürü İşletmesi Müessesesi	2.385.000	2.130.500	1.817	73.339	75.156	(211.253)
20	TTK Üzülmez Taşköprü İşletmesi Müessesesi	2.425.000	2.180.450	2.564	72.875	75.439	(187.470)
21	Devlet Hava Meydanları İşletmesi Genel Müdürlüğü (DHMİ)	5.250.000	3.986.975	8.727.486	3.578.128	12.305.614	2.906.725
22	Kıyı Emniyeti Genel Müdürlüğü	51.095	51.095	917.297	257.228	1.174.525	807.144
23	Türkiye Vagon Sanayii A.Ş. (TÜVASAŞ)	180.000	180.000	129.312	269.953	399.265	5.172
24	Türkiye Lokomotif ve Motor Sanayii A.Ş. (TÜLOMSAŞ)	150.000	150.000	199.141	234.506	433.647	10.441
25	Türkiye Demiryolu Makinaları Sanayii A.Ş. (TÜDEMSAŞ)	180.000	180.000	71.598	176.025	247.623	1.971
26	TCDD Taşımacılık A.Ş.	5.000.000	5.000.000	3.443.600	2.796.609	6.240.209	(924.663)
27	T. Elektromekanik Sanayi A.Ş. (TEMSAN)	282.000	275.000	30.010	448.594	478.604	2.134
28	Türkiye Elektrik Dağıtım A.Ş. (TEDAŞ)	22.000.000	19.348.642	4.360.435	4.861.157	9.221.592	(41.879)
	TOPLAM (I)	175.813.677	156.558.005	158.883.116	85.552.438	244.435.554	6.433.845
II	ÖZELLEŞTİRME KAPSAM VE PROGRAMINDAKİ KURULUŞLAR						
1	T.H. Karadeniz Bakır İşletmeleri A.Ş. (KBİ)*	-	-	-	-	-	-
2	Sümer Holding A.Ş.	11.299.80	6.470.180	42.331	9.527	51.858	(10.356)
3	Türkiye Denizcilik İşletmeleri A.Ş.	220.948	131.016	167.135	385.303	552.438	14.138
4	Türkiye Şeker Fabrikaları A.Ş.	2.500.000	2.500.000	384.610	4.365.626	4.750.236	(1.354.075)
5	Ankara Doğal Elektrik Üretim ve Ticaret A.Ş.	1.000	1.000	84.450	1.357	85.807	3.106
6	Doğusan Boru Sanayi ve Ticaret A.Ş.	30.000	20.000	13.217	11.148	24.365	(2.269)
	TOPLAM (II)	2.763.747	2.658.475	691.743	4.772.961	5.464.704	(1.349.456)
III	MALİ KURULUŞLAR						
1	T.H. Türkiye Emlak Katılım Bankası A.Ş.	750.000	750.000	1.101.106	27.915	1.129.021	440.158
2	Türkiye Kalkınma ve Yatırım Bankası A.Ş.	500.000	500.000	1.417.287	14.297.523	15.714.810	244.787

3	T.C. Ziraat Bankası A.Ş.	6.100.000	6.100.000	57.401.394	479.754.733	537.156.127	10.033.684
4	Ziraat Finansal Kiralama A.Ş.	250.000	250.000	380.375	2.965.068	3.345.443	59.921
5	Ziraat Hayat ve Emeklilik A.Ş.	80.000	80.000	1.037.712	6.890.439	7.928.151	710.607
6	Ziraat Portföy Yönetimi A.Ş.	12.500	12.500	60.653	3.807	64.460	26.667
7	Ziraat Sigorta A.Ş.	50.000	50.000	644.128	926.004	1.570.132	381.517
8	Ziraat Yatırım Menkul Değerler A.Ş.	60.000	60.000	194.910	51.865	246.775	92.374
9	Ziraat Katılım Bankası A.Ş.	1.750.000	1.750.000	2.218.583	19.970.220	22.188.803	414.549
10	Ziraat Gayrimenkul Yatırım Ortaklığı A.Ş.	1.300.000	1.300.000	1.684.185	230.965	1.915.150	133.190
11	Ziraat Girişim Sermayesi Yatırım Ortaklığı A.Ş.*	-	-	-	-	-	-
12	Ziraat Katılım Varlık Kiralama A.Ş.	50	50	71	1.275.904	1.275.975	18
13	ZKB Varlık Kiralama A.Ş.	50	50	42	100.569	100.611	5
14	İller Bankası A.Ş.	18.000.000	14.847.536	18.580.325	13.640.595	32.220.920	2.106.120
15	T.H. Kalkınma Yatırım Menkul Değerler A.Ş.	5.000	5.000	9.708	493	10.201	1.475
16	Türk İhracat Kredi Bankası A.Ş. (EXİMBANK)	6.350.000	6.350.000	7.654.051	131.775.043	139.429.094	841.802
17	Türkiye Halk Bankası A.Ş.	1.250.000	1.250.000	29.020.735	349.401.320	378.422.055	2.717.818
18	Halk Faktoring A.Ş.	96.000	96.000	144.355	1.283.993	1.428.348	57.119
19	Halk Finansal Kiralama A.Ş.	323.000	323.000	377.060	3.165.893	3.542.953	47.287
20	Halk Portföy Yönetimi A.Ş.	26.000	26.000	38.498	2.322	40.820	12.765
21	Halk Hayat ve Emeklilik A.Ş.	412.000	412.000	787.022	5.369.855	6.156.877	384.269
22	Halk Sigorta A.Ş.	280.000	280.000	375.078	1.950.477	2.325.555	95.329
23	Halk Yatırım Menkul Değerler A.Ş.	104.000	104.000	187.575	125.926	313.501	76.281
24	Halk Gayrimenkul Yatırım Ortaklığı A.Ş.	858.000	858.000	2.275.075	351.805	2.626.880	394.801
25	Halk Varlık Kiralama A.Ş.	100	100	723	940.458	941.181	791
	TOPLAM (III)	38.556.700	35.404.236	125.590.651	1.034.503.192	1.160.093.843	19.273.334
IV	DİĞER KURULUŞLAR						
1	T.C. Posta ve Telgraf Teşkilatı A.Ş. (PTT)	5.000.000	1.948.476	2.727.621	3.289.380	6.017.001	215.685
2	Anadolom Destek Lojistik Hizmetleri Sanayi ve Ticaret A.Ş.*	-	-	-	-	-	-

3	Kule Verici Tesisleri İşletim ve Teknolojileri A.Ş.*	-	-	-	-	-	-
4	İstanbul Olimpiyat Oyunları Hazırlık ve Düzenleme Kurulu	-	-	559.540	4.291	563.831	86.193
5	Atatürk Orman Çiftliği Müdürlüğü (AOÇ)	0,5	0,5	142.300	24.117	166.417	30.767
6	Milli Piyango İdaresi Genel Müdürlüğü (MPI)	-	-	1.755	965.212	966.967	768.784
7	Türkiye Radyo Televizyon Kurumu (TRT)	182.000	182.000	3.038.426	196.926	3.235.352	10.609
8	Toplu Konut İdaresi Başkanlığı (TOKİ)	-	-	44.851.823	40.452.634	85.304.457	7.088.478
9	Vakıf İnşaat Restorasyon ve Ticaret A.Ş.	34.330	34.330	37.192	47.225	84.417	283
10	TÜRKSAT Uydu Haberleşme Kablo TV ve İşletme A.Ş.	2.130.241	2.130.241	2.592.854	1.089.313	3.682.167	490.864
11	Arıcak Turizm ve Ticaret A.Ş.	1.250	1.250	5.015	3.361	8.376	(583)
12	TÜBİTAK Marmara Teknokent A.Ş.	5.750	5.750	45.597	13.375	58.972	3.418
13	Ziraat Teknoloji A.Ş.	5.000	5.000	15.504	42.202	57.706	3.645
14	Bileşim Alternatif Dağıtım Kanalları A.Ş.	26.000	26.000	41.643	19.676	61.319	15.254
	TOPLAM (IV)	7.384.572	4.333.048	54.059.270	46.147.712	100.206.982	8.713.397
	GENEL TOPLAM	235.805.977	205.417.485	339.224.780	1.170.976.303	1.510.201.083	33.071.120

(*) 2018 yılında kıst rapor yazılmış veriler Kamu İşletmeleri Genel Raporu'na dâhil edilmemiştir.